

14. Hyshka I. (2011). Sound Creation as an Important Component of the Trumpeter's Technical Skills (history, theory, methods, practice) : monograph. Lviv : AA. 185 p. [in Ukrainian].
15. Tarr E. (1999). The Art of Baroque Trumpet Playing. Mainz : Schott Musik International Gmb&Co. KG. Vol. I. 128 p. [in English].

UDC 78.072.2

DOI 10.33287/222320

Кисляк Богдан Миколайович,
*кандидат мистецтвознавства,
викладач кафедри хореографії та мистецтвознавства
Львівського державного університету
фізичної культури ім. Івана Боберського
тел. (097) 649 - 38 - 87
e-mail: bogdankuslyak@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5622-8851>*

ТИПОЛОГІЯ АРТИСТИЗМУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПРОЯВІВ У ВИКОНАВЦЯ-МУЗИКАНТА

Мета статті полягає у теоретико-методологічному аналізі сутності артистизму та особливостей його проявів у сучасних виконавців царини академічного музичного мистецтва. **Методологією** дослідження виступили наукові підходи у сфері академічної музичної педагогіки та професійного музичного мистецтва, що розкривають типологію проявів артистизму. У статті проведено теоретичний аналіз наукових положень і концепцій до розкриття поняття «артистизму». Виокремлено основні ознаки та характеристики артистизму виконавців лона академічного музичного мистецтва, а також типи його проявів. Розкрито психологічний зміст артистизму, розширено трактування даного поняття з погляду виконавської майстерності. **Наукова новизна** презентованого дослідження полягає у визначенні характеру артистизму як художнього таланту виконавця музиканта. Вперше здійснено класифікацію типів артистизму музиканта за різними ознаками: емоційною, поведінковою, характерологічною та компетентнісною. **Висновки.** У науковому дослідженні встановлено, що артистизм являється здатністю музиканта впливати на слухача шляхом вмілого вираження внутрішнього змісту музичного твору. Будучи одним з провідних компонентів виконавської майстерності,

артистизм визначає загальний успіх музиканта-виконавця серед слухачів. Він дає змогу поєднати особистісні якості й здібності соліста із професійним виконанням певної музичної композиції, чим забезпечує досконалість, оригінальність, чуттєвість художнього змісту музичного твору. Встановлено, що артистизм є найбільш вагомим вираженням різних сфер особистості виконавця-соліста. Тому виділено наступні особливо розповсюдженні типи артистизму за емоційною ознакою (експресивний та імпресивний), за характерологічною ознакою (інтровертний та екстравертний) та за поведінковою ознакою (виконавсько-технічний та стереотипний).

Ключові слова: виконавська майстерність, артистизм, психічна активність, музичне мистецтво, емоційна виразність.

Kislyak Bohdan, candidate of art history, teacher of Lviv Ivan Bobersky University, department of choreography and art history.

Typology of artistry and the peculiarities of its manifestations in a performer-musician

The purpose of the article is the theoretical and methodological analysis of the essence of artistry and the peculiarities of its manifestations in performers of musical art. **The methodology** of the research was scientific approaches in the field of pedagogy and musical art, which reveal the typology of manifestations of artistry. The article carries out a theoretical analysis of scientific provisions and concepts before revealing the concept of "artistry". The main signs and characteristics of the artistry of musical performers, as well as the types of their manifestations, are highlighted. The psychological content of artistry is revealed, and the interpretation of this concept from the point of view of performance skill is expanded. **The scientific novelty** of the research consists in determining the nature of artistry as the artistic talent of a musician. For the first time, the classification of the types of musician artistry was carried out according to various characteristics: emotional, behavioral, characterological, and competence. **Conclusions.** The study established that artistry is the musician's ability to influence the listener through the skillful expression of the inner content of a musical work. Being a component of performing skill, artistry determines the overall success of the performer among listeners. It makes it possible to combine personal qualities and abilities with professional performance, which ensures the perfection, originality, and sensuality of the content. It has been established that artistry is an expression

of various spheres of the performer's personality. Therefore, the types of artistry are distinguished according to emotional characteristics (expressive and impressive), characterological characteristics (introverted and extroverted), and according to behavioral characteristics (performance-technical and stereotypical).

The key words: performing skill, artistry, mental activity, musical art, emotional expressiveness.

Постановка проблеми. З давніх часів кожен музикант прагнув досягти високого рівня майстерності у виконанні музичних творів. Так винаходились нові музичні інструменти, стилі та техніки виконання. Проте, музиканта запам'ятовували саме за його артистизмом, за тим, як він умів за допомогою музичного інструмента та власних здібностей передати емоційно-чуттєвий зміст музичного твору.

Сучасний розвиток музичного мистецтва відзначається широким діапазоном виконавської майстерності. Великого значення у цьому набуває виконавський артистизм, який дозволяє музиканту бути унікальним, неповторним та мати свій індивідуальний стиль. Усі музичні критики відзначають, що артистизм виконавця, глибина особистісної інтерпретації твору у поєднанні із технічною майстерністю, сприяють досягненню високих результатів творчої діяльності. Артистизм вражає слухача своєю унікальністю, неординарністю, екстравагантністю. Він полягає не просто у майстерному виконанні твору, а у подачі композиції таким чином, що її зміст звучить наче особиста історія кожного слухача у концертній залі.

Відтак, питання вивчення типів прояву артистизму виконавця-музиканта сьогодні є затребуваним у сфері музичного мистецтва. Серед великої кількості уже відомих стилів, способів подачі твору, манер виконання, кожен виконавець має обрати лише притаманний йому спосіб, який би вражав своїм артистизмом та забезпечив його успіх. Артистична за своїм характером виконавська діяльність вимагає від музиканта здатності сприймати та чуйно вловлювати найтонші інструментальні інтонації. Все це беззаперечно вимагає наявності у виконавця здатності до психологічної зосередженості, творчої уяви, креативного мислення, потреби в саморозвитку.

Актуальність дослідження. Сучасний музикант, спираючись на свої яскраво виражені індивідуально-психологічні властивості, здатний не лише розкрити у собі деякі приховані внутрішні резерви,

але й значною мірою активізувати власну неповторність, індивідуальність. Це потребує додаткової методичної підготовки, яка розроблена у сфері музичного мистецтва недостатньо. Проблема вивчення характеру проявів артистизму з метою виділення основних його типів обумовлена сучасною потребою у вдосконаленні музичних умінь та професійних навичок, а також практикою виконавської майстерності.

Аналіз джерел та публікацій. Проблема артистизму у різних аспектах розглядалась у роботах багатьох науковців. Художньо-естетичний аспект прояву артистизму представлено в роботах Ю. Бичкова, Ж. Ваганової, О. Демченко, Л. Майковської, В. Петрушина [9] та інших авторів. Артистизм вивчався як компонент професійно-особистісної сфери музиканта (В. Білоус, М. Давидов, В. Москаленко, С. Саврук, Т. Сирятська). Закономірності виявлення артистизму в музиці досліджено у працях Ж. Ваганової, О. Демченко, А. Козир, Л. Майковської, Г. Падалки.

Педагогічний артистизм представлено в працях Ш. Амонашвілі, О. Булатової, Н. Войтлева, Г. Гаріпова, М. Дем'яно, В. Загвязинського, С. Якушева. Серед сучасних дослідників, які займаються вивченням артистизму у музичному мистецтві слід виділити Т. Багрій [2], М. Білецьку [3], В. Бурназову [4], О. Гришину [5], К. Марченко [7], Т. Осадчу [8], В. Ченя [10] та ін.

Не дивлячись на широку представленість та розробленість поняття артистизму серед наукових робіт, все ж доцільним та актуальним являється розширення типології проявів артистизму у сучасного музиканта-виконавця.

Метою статті є вивчення типів артистизму та особливостей характеру його проявів у професійній виконавській діяльності сучасного музиканта-виконавця.

Об'єктом дослідження є поняття артистизму як показника виконавської майстерності у музичному мистецтві, а **предметом** – типологічні особливості проявів артистизму у сучасного виконавця-музиканта.

Основний матеріал. Артистизм являє собою ключовий компонент виконавської майстерності музиканта. Але його трактування науковцями є досить неоднозначним. З однієї сторони артистизм є вираженням здібностей та особистого хисту до виконання певного виду діяльності. А з іншої – це результат кропіткої праці, який

досягається тривалим вдосконаленням персональних здібностей. Тобто, артистизм можна визначити як високу майстерність у певному виді діяльності, яка відрізняється стилем, витонченістю, неповторністю, оригінальністю, своєрідністю манери виконання тощо.

Дослідники О. Гришина, В. Гришина та О. Юрчук розглядають феномен артистизму виконавця як особистісну потребу у самовираженні та самовдосконаленні. Разом з тим, вони вважають, що артистизм виражає «здатність комунікативного впливу на слухацьку аудиторію шляхом зовнішнього вираження внутрішнього змісту художнього образу твору» [5, 193]. Артистизм музиканта з однієї сторони є характеристикою образного мислення та нестандартних рішень, а з іншої виступає вагомою складовою виконавського артистизму. Останній виражається у яскравості образів, насиченості, манері виконання, здатності знаходити нові звукові фарби.

В. Чень визначає артистизм як вищий рівень мистецької зрілості співака, який проявляється в єдності сформованих музично-інтелектуальних, вокально-технологічних і творчо-комунікативних властивостей [10, 91].

К. Марченко розглядає артистизм як певний вид образного мислення, уміння володіти своїм тілом, розвинуту мовну виразність. Артистизм вчена включає до виконавської культури музиканта, під якою розуміє комплекс персональних здібностей та умінь, професійних навичок, здатність особистості музиканта свідомо засвоювати, актуалізувати, передавати професійну цінність для підвищення ефективності музично-виконавської діяльності [7, 77]. М. Білецька зазначає, що важливу роль у виконавській діяльності та прояві артистизму відіграє уява. Вона допомагає бачити модель майбутньої художньої взаємодії з музичним твором; стимулює творче самопочуття допомагає здійснювати інтуїтивний пошук надійних засобів впливу на аудиторію. Тому артистизм також тісно пов'язаний з творчою уявою, створенням зовсім нового, оригінального музичного образу який не існував досі [3, 18].

Т. Багрій трактує артистизм у музичному мистецтві як «важливий засіб комунікації між виконавцем і глядацькою аудиторією» [2, 164]. За твердженням дослідниці, артистизм виконавця тісно пов'язаний із темпераментом особистості та її емоційністю. При цьому, вона зазначає, що артистизм слід відмежовувати від акторства, оскільки артистизм вражає щирістю почуттів, тоді як акторство є фальшем.

Ступінь виразності тих чи інших проявів артистизму тісно пов'язана з явищем загальної психічної активності та емоційності. У психологічній науці психічна активність розуміється як потяг бути діяльним, прагнення самовираження, потреба контакту з навколишнім світом. Основними показниками загальної активності вважаються рухова і мовна моторика, виразність пластики тіла, міміки та інтонації промови [6, 154]. Н. Ашихміна розглядає артистизм як вид виконавської майстерності, як найвищий ступінь володіння спеціалізованими техніко-руховими, інтонаційно-виразними вміннями і навичками гри на музичному інструменті, які дозволяють швидко досягати максимально якісного художньо-звукового результату [1, 116].

На основі цього можна виділити поведінковий компонент артистизму. Він може бути виконавсько-технічним, який відображає індивідуальний тип поведінкового артистизму, що є результатом наявних здібностей. А може бути стереотипним, який виражає лише наслідування певних типів артистизму відомих виконавців. Зокрема останній може також бути досить ефективним у плані виконавської майстерності. Відомі сучасні естрадні пародисти виконують творчі композиції певних виконавців не гірше них самих. Тобто рівень артистизму в даному випадку виражає ступінь віртуозності, оригінальності подачі музичного матеріалу.

Іншим важливим фактором, що визначає характер проявів артистизму, є емоційність. Вона як найважливіший критерій артистизму включає домінуючий настрій, модальність (вид) переживань, які переважають при виконанні тієї або іншої музики або в того чи іншого виконавця. Т.В. Осадча та Н.В. Бацанюк слушно зазначають, що артистизм є психічною властивістю, яка виявляється в емоційності виконавця. На думку авторів, емоційність є проявом артистизму, який дає можливість компенсувати певні виконавські помилки. Емоційність може нівелювати недоліки виконання, вражаючи слухача та глядача широким спектром емоційної виразності музиканта, щирості його почуттів. Навіть якщо рівень володіння певними навичками основного виду музичного виконавства не є достатньо сформованими, емоційна виразність дозволяє зробити його інтерпретацію твору переконливою. Тобто, артистизм, який по суті і є емоційною виразністю виступає як компенсаторний механізм виконавської майстерності [8, 81].

Аналізуючи закономірності музичної виразності з погляду теорії афектів, англійський дослідник Дж. Харріс відзначав, що емоція в музиці завжди пов'язана з певною ідеєю і що сама ідея несе в собі певний настрій. Поетичний текст, даючи напрямок музичному ефекту, збільшує силу його дії [9, 112]. Виходячи з означеного, типи артистизму за емоційною ознакою можна поділити на експресивний та імпресивний. Імпресивний тип відзначається ступнем розуміння композиції, здатності її сприймати на сенсорно-чуттєвому рівні. В той же час, експресивний тип характеризується ступнем емоційної виразності, змістом виконання музичного твору. Вдале поєднання цих двох типів може забезпечити максимальний рівень артистизму.

Різні напрямки музики породжують різноманітний спектр проявів артистизму. Універсальність баяна та акордеону дозволяють їм однаково успішно функціонувати як академічні інструменти, так і як інструменти естрадно-джазового спрямування. Для кожного з цих відгалужень характерний свій специфічний репертуар, своя подача, відмінні один від одного стилі інтерпретації музики.

Аналізуючи основні жанрові атрибути різних напрямів музики, В. Петрушин виділяє ключові відмінності у сприйнятті виконавцями та слухачами того чи іншого музичного матеріалу. Найбільш суттєві з них полягають у тому, що академічна музика для свого розуміння вимагає глибокої зосередженості, а нерідко й аналітичної роботи з авторським текстом; розрядка переживання відбувається переважно в образах уявлень та фантазії. Естрадна музика, навпаки, передбачає велику відкритість, динамізм у подачі музичного образу: зосередженість поступається місцем активної дії, розрядка переживання відбувається в основному в активному русі [9, 43].

Академічна музика, у якій широко представлені великі форми, вимагає від виконавця вміння вибудовувати спільну композицію твору, відчувати драматургію, планувати кульмінаційні фази. Сам комплекс виразних засобів індивідуально неповторний: всі його складові прагнуть оригінальності та самобутності, а найбільш істотна роль належить мелодії, гармонії, тембрової палітри. грає ритм. При цьому комплекс музично-виразних засобів має тенденцію до уніфікації, заснований часто на повторюваних елементах, шаблонах. Виконуючи академічну музику, інтерпретатор керується саме естетичними міркуваннями, його завдання – через власне зосереджено-поглиблене сприйняття музики звернути слухача до

індивідуальних переживань художнього змісту. У тісному зв'язку з цим є і прояви його сценічної поведінки: виконавець у цій ситуації звернений усередину себе та його артистизм тяжіє до інтровертного типу. Виконуючи естрадну музику, музикант підпорядкований логіці загального руху, його завдання – за допомогою максимально динамічного впливу охопити найбільшу кількість слухачів, залучити їх до процесу спільного сприйняття. Наслідком подібного впливу буде тенденція до «розчинення» самосвідомості слухача у колективному переживанні. В цьому випадку в структурі артистизму домінують прояви екстравертної спрямованості.

Тому, вслід за В. Петрушиним, виділяємо екстравертний та інтровертний характер прояву артистизму. Для першого характерна установка на стриманий прояв емоцій; зовнішній прояв емоцій тут суттєво обмежується і можливо, як правило, лише у кульмінаційних моментах. Для другого типу властивий безпосередній прояв емоцій; виконання передбачає поведінку, спрямовану на максимальне включення слухача у процес сприйняття (активна міміка, широка амплітуда руху рук, корпусу, переміщення виконавця по сцені). Виділені типи артистизму доповнюють існуючі теорії та класифікації і дають змогу глибше дослідити всі аспекти виконавської майстерності музиканта.

Висновки. Отже, проведений теоретико-методологічний аналіз дає можливість стверджувати, що артистизм – це внутрішня властивість особистості, яка виражається в високій майстерності виконання музичного твору, здатності до віртуозності, оригінальності, проявів експресивності, чуттєвості тощо. Модальність переживань, що переважають при виконанні музики того чи іншого композитора, помітно впливає на вибір засобів музичної виразності, вносить суттєві коректури в загальний драматургічний план. Прагнення самовираження, потреба контакту з публікою, залежно від ступеня емоційності музиканта, диктує той чи інший тип поведінки на сцені, визначає характер артистичних проявів.

Найважливішими критеріями визначення характеру проявів артистизму всередині кожного є раціональність та емоційність, як ключові якості виконавського мислення. Будучи відображенням внутрішніх психічних процесів, ці властивості особистості виражають ставлення людини до художнього тексту та багато в чому визначають характер виконавської манери, спрямованість інтерпретації. У ході аналізу нами виділено типи артистизму за емоційною ознакою

(експресивний та імпресивний), за характерологічною ознакою (інтровертний та екстравертний) та за поведінковою ознакою (виконавсько-технічний та стереотипний). Вказані типи є відображенням специфіки музичного тексту, в якому може домінувати орієнтація на «класичну» модель, або на сучасні естрадні жанри. Усе це впливає на співвідношення внутрішніх та зовнішніх проявів у структурі артистизму і визначає той чи інший тип сценічної поведінки.

Перспективи дослідження вбачаємо у розробці, на основі виділених типів артистизму, навчально-методичних умов досягнення високого рівня виконавської майстерності сучасного музиканта.

Список використаних джерел і літератури:

1. Ашихміна Н.В. Сутність і компонентна структура виконавської майстерності майбутніх учителів музики в процесі музично-інструментальної підготовки. Педагогічні науки. 2018. Випуск LXXXI. Том 1. С. 115–121.
2. Багрій Т. Взаємозв'язок педагогічних та артистичних здібностей як необхідна умова досягнення професійного розвитку майбутнього педагога-музиканта. Молодь і ринок. 2019. № 5 (172). С. 160–167.
3. Білецька М., Підварко Т. Артистизм як необхідна складова музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва. Молодь і ринок. 2018. № 9 (164). С. 17–21.
4. Бурназова В.В. Артистизм як один з чинників виконавської самостійності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вип. 3. Бердянськ: БДПУ, 2016. С. 90–94.
5. Гришина О., Гришина В., Юрчук О. Артистизм як особистісна характеристика виконавця-піаніста. Педагогіка. 2021. Вип. 3, ч. 1. С.192–198.
6. Івасишин І. Музично-виконавська діяльність як засіб творчого розвитку особистості. Гірська школа українських Карпат. 2014. № 11. С. 153–155.
7. Марченко К.О. Виконавська культура майбутніх артистів-вокалістів як науково-педагогічна проблема. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022. № 80, Т. 2. С.76–81
8. Осадча Т.В., Бацанюк Н.В. Артистизм як фахова якість майбутнього вчителя музики. «Наука і освіта». 2015. № 2. С.79–84.
9. Петрушин В.І. Музична психологія: Навчальний посібник для вищів. 2-ге вид. -М: Академічний проект; Трикста, 2008.
10. Чень В. Специфіка й структура виконавського артистизму майбутніх викладачів вокалу та педагогічні принципи його вдосконалення. Психолого-педагогічні науки. 2017. № 1. С.90–95.

References:

1. Ashikhmina N.V. The essence and component structure of performance skills of future music teachers in the process of musical-instrumental training. Pedagogichni nauky. 2018. Vypusk LXXXI. Tom 1. S.115–121 [in Ukrainian].

2. Bagrii T. Interrelationship of pedagogical and artistic abilities as a necessary condition for achieving professional development of the future teacher-musician. *Molod i rynok*. 2019. No. 5 (172). P.160–167 [in Ukrainian].
3. Biletska M., Pidvarko T. Artistry as a necessary component of musical performance competence of the future music teacher. *Molod i rynok*. 2018. No. 9 (164). P.17–21 [in Ukrainian].
4. Burnazova V.V. Artistry as one of the factors of executive independence of the future music teacher. Series: Serii: Pedagogichni nauky. Vyp. 3. Berdiansk: BDPU, 2016. P. 90–94 [in Ukrainian].
5. Gryshina O., Gryshina V., Yurchuk O. Artistry as a personal characteristic of a pianist. *Pedahohika*. 2021. Issue 3, part 1. С. 192–198 [in Ukrainian].
6. Ivasyshyn I. Musical and performing activity as a means of creative personality development. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat*. 2014. No. 11. P. 153–155 [in Ukrainian].
7. Marchenko K.O. Performing culture of future singers as a scientific and pedagogical problem. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*. 2022. No. 80, T. 2. P. 76–81 [in Ukrainian].
8. Osadcha T.V., Batsanyuk N.V. Artistry as a professional quality of a future music teacher. *«Nauka i osvita»*. 2015. No. 2. P. 79–84 [in Ukrainian].
9. Petrushyn V.I. *Music psychology: Study guide for universities*. 2nd edition. M.: Akademichnyi proekt; Trixta, 2008 [in Ukrainian].
10. Chen V. Specificity and structure of performance artistry of future vocal teachers and pedagogical principles of its improvement. *Psykhologo-pedahohichni nauky*. 2017. No. 1. P. 90–95 [in Ukrainian].

UDC 782+781.9

DOI 10.33287/222321

Капітонова Катерина Павлівна,
*аспірантка кафедри музикознавства,
композиції та виконавської майстерності
Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки*
тел. (099) 727 - 14 - 77
e-mail: ekaterina01712@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5188-8992>

ОПЕРА «LE GRAND MACABRE» Д. ЛІГЕТІ: АБСУРД АБО РЕАЛЬНІСТЬ

Мета статті – вияв музичних особливостей втілення двосвіту в опері Дьордя Лігеті «Le Grand Macabre» через співіснування, перехрестя абсурдності та реальності буття, що перегукується із сьогоденням і сприймається як його пророцтво. Для висвітлення